

Milan Valenta

„Každý den je potřeba trochu tančit, trochu zpívat, trochu pracovat a hodně spát.“ (Fulghum)

Motto Roberta Fulghuma provází prof. PaedDr. Milana Valentu, Ph.D. v jeho pracovním životě. Profesor Milan Valenta je odborným asistentem v Ústavu speciálněpedagogických studií na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a také významnou osobností české dramaterapie v.

A jaké je jeho životní krédo? „Těch kréd bylo hodně. Ale to, co si myslím, že funguje, se dá shrnout velice jednoduše: *pomalů, ale furt.*“

Od kdy se z profesora Valenty stal „pomalů, ale na furt“ vysokoškolský pedagog? Jak na ten okamžik vzpomíná? „Je to vzpomínka na porevoluční dění. Byl jsem 10 let v praxi. Působil jsem na zvláštní škole v Moravské Třebové a průběžně jako terénní logoped. Dnes by se dalo říct klinický logoped. Měl jsem ambulanci ve dvou vesnicích, ale vždycky jsem byl zaměřený spíš teoreticky, na psaní. Byl jsem v praxi, ale pořád jsem tíhnul k teorii. Vlastně je to hodně spojené s mým psaním povídek, i s malováním. Po revoluci jsem dostal nabídku od docenta Kysučana, mého bývalého učitele, abych se vrátil alespoň částečně na alma mater jako odborný asistent. Pak jsem ještě dva roky pracoval na zvláštní škole v Moravské Třebové. Logopedii jsem opustil definitivně a později jsem přešel na plný úvazek na fakultu. To bylo v roce 1993.“

Ke studiu speciální pedagogiky se mladý Milan Valenta dostal z tak trochu zjištěných důvodů, které jsou pravděpodobně i dnešním studentům dobře známy: „No, náhoda. Já jsem po střední průmyslové škole mlékárenské... A to je docela důležité vědět: první dva muži, speciální pedagogové, kteří na olomoucké alma mater získali profesuru, jsou absolventi střední průmyslové školy mlékárenské v Kroměříži (profesor Valenta a profesor Potměšil). V tehdejší socialistické zřízení jsem z ideologických důvodů nemohl jít jinam, než na VŠCHT (Vysokou školu chemickotechnologickou), ale mohl jsem si vybrat, zda se budu věnovat zpracování mléka či piva. No to pivo mi bylo bližší, ale dopadlo to jinak. Šel jsem na dva roky k 38. dělostřeleckému pluku. Dva roky jsem sloužil na vojně, díky čemuž jsem si potom mohl vybrat fakultu, jakou jsem chtěl. Měl jsem samozřejmě blíže k humanitně zaměřeným fakultám, proto jsem si vybral filozofickou a pedagogickou.“ Katedru speciální pedagogiky si tehdy vybral ze zcela pragmatických důvodů: „hlásilo se na ni nejméně uchazečů.“

Mladý Valenta byl student jako každý jiný. Dle vlastních slov se od dnešních studentů příliš nelišil: „Myslím si, že studenti jsou pořád stejní. Takoví jací jsme byli my. Snažili jsme se vyhnout zkouškám nebo ty zkoušky udělat co nejjednodušeji.“ Možná to dokonce mají dnešní studenti v něčem těžší: „Mají jiné podmínky. Já jsem psychoped, a když jsem studoval, tak byl jen Úvod do psychopedie a pak Teorie výchovy docenta Kysučana, nic jiného. Dneska je inflace tištěného slova, těch pramenů a zdrojů je strašně moc. Studenti jsou zavaleni obrovským množstvím informací, stejně jako my všichni,

a je pro ně hrozně těžké si vybrat. Na druhou stranu mají relevantní zdroje naservírované přímo pod nos. Ke státnicovým otázkám mají literaturu přímo od autorů - členů státnicových komisí, kteří je budou zkoušet. Jenže ji nečtou, někdy se na ni ani nepodívají“, dodává zamyšleně profesor Valenta. Nicméně ke stížnostem na současnou generaci má profesor Valenta velmi střízlivý postoj: „Vybavuje se mi, že když jsem studoval historiografii na filosofické fakultě, tak jsem narazil na hodně starý kodex, bylo to ze starověku - jeden z vůbec prvních písemných pramenů, kde se hovoří o tom, že ta dnešní generace je jiná, než byla ta předchozí, že s tou novou generací lze jen těžko vyjít...Písmu je 5 tisíc let, takže stížnosti na novou generaci se objevují odpradáвна a pravidelně.“

Každý pedagog by rád pozitivně ovlivnil své studenty, ale kdo ovlivnil ve studentských dobách profesora Valentu? Kromě již zmiňovaného docenta Kysučana vzpomíná Milan Valenta také na docenta Zelinu a, dle svých slov, kontroverzního profesora Kovaříka. „To byly osobnosti, které dovedly celkem strhnout a poutavě hovořit. Některé poučky si pamatuji dodnes. Důležitou radu nám udělil profesor Kovařík: „Chlapci, pamatujte si, když jste v neznámé krajině a hledáte hospodu, tak musíte najít školu a kostel.“ Tu poučku jsem použil, když jsme bloudili v rumunském Banátu. Hospodu jsme našli podle kostela a školy“, vzpomíná profesor s úsměvem.

K namíchání pedagogického elixíru ideálního učitele by si profesor Valenta přizval také svého kolegu, kamaráda, profesora Milana Smrkovského, který vystudoval psychologii a působil jako profesor na Univerzitě v Groningen (Nizozemí). Tady jsou jeho ingredience do receptu: „Když jsme se spolu na tohle téma bavili, říkávalal: „Vždycky tam musí být něco, co ti studenti cítí, že máš jenom ty. Pak tam musí být znalost, a pak taky hodně záleží na tom, jakého šaška jsi schopen pro ty studenty ze sebe udělat.“

Možná právě tato rada o klaunství a osobitosti ho přivedla k dramaterapii, jejímž je v České republice nestorem, nebo jak se o něm často píše: „*jedním z pionýrů dramaterapie v ČR.*“

Jaké byly dramaterapeutické začátky profesora speciální pedagogiky? „Už v prvních letech, co jsem nastoupil na fakultu, jsem se začal ubírat divadelním směrem, protože jsem divadelník celý život a bavilo mě to propojení terapie a divadla. To byla třetí fakulta, kterou jsem vystudoval – DAMU, obor Výchovná dramatika. Snažili jsme se propojit specku (pozn. autora: speciální pedagogiku) s výchovnou dramatikou, a vydali se na cestu dramaterapie, teatroterapie. Bylo to něco docela nového v oblasti teorie. V oblasti praxe už ne tolik, protože tehdejší Československá socialistická republika měla vynikající divadelní zázemí, co se týká drama education i co se týká dětského divadla. A byly zde i docela dobré zkušenosti s využitím paradivadelních systémů v terapii lidí s psychosociálními problémy. Tak v těchto souvislostech jsme začínali.“

Své mladší „Já“ by na začátku kariéry poplácal po rameni a řekl: „Jo, dobře to děláš“, směje se profesor Valenta. Dnes vnímá své akademické působení jako tvůrčí činnost: „Mě to spíše baví v seminářích a workshopech než na přednáškách. Na druhou stranu mě zase baví něco vybádat. Jsem

ten tvořivý typ. Zjistil jsem, že tvořivost může jít jak do umělecké, tak do vědecké oblasti. Skutečně i to bádání ve vědecké oblasti chce nápad. Chce to s něčím přijít a to mě baví. Přednášet o tom už mě moc nebaví. Spíše to aplikovat – na workshopech, seminářích, s klienty na klinice.“

Pokud se ptáte, v čem se dramaterapie liší od „běžné“ speciální pedagogiky a v čem jsou studenti dramaterapie jiní, profesor Valenta vám odpoví: „Oni jsou výborní v praktickém přístupu k problémům, ke klientům, ale i k životu a jsou holt slabší v teorii. Takové ty top teoreticky orientované studenty zastupují logopedky, které však občas ve výcvikových dramaterapeutických hodinách úplně selhávají. Kdežto dramaterapeuti jsou, co se týká výcvikových, psychosociálně zaměřených hodin, výborní, jen v teorii jsou zpravidla slabší“, hodnotí ze zkušenosti profesor Valenta.

Co říká profesor Valenta o speciální pedagogice obecně a v čem mu připadá výjimečná? „Ten obor mě chytil. Baví mě a je skutečně výjimečný. Vždycky se mi vybaví přednášky doktora Čecha, který končil své vystoupení zvoláním: „A studenti nezapomeňte, že speciální pedagog je šlechtic mezi pedagogy.“ Prostě speckaři patří k sobě a mezi sebou se celkem znají podobně jako šlechta. Za dob mých studií se skutečně ta československá speciálněpedagogická šlechta znala a pravidelně se scházela. Dneska už to není tak markantní, ale přece jen jsme malý svět a docela se známe. Tak to mě na tom baví.“

Když chválí profesor Valenta českou speciální pedagogiku v celosvětovém kontextu, vyzdvihuje zejména erudovanost našich speciálních pedagogů. Kvalitní studium, kterého se jim v našich podmínkách dostává, není všude ve světě samozřejmostí. Současně však dodává, že vždycky je co zlepšovat. Jeho další motto pro vývoj speciální pedagogiky by mohlo znít: „Never ending story of special education.“

Jaká je tedy balance úspěchů a neúspěchů speciální pedagogiky jako oboru z jeho pohledu? „Když jsem začal studovat, tak byla speciální pedagogika popelkou v područí obecné pedagogiky. Když jsem měl sraz se střední školou, ptali se mě, co jsem provedl, že musím učit na zvláštní škole. Byl to obecný předpoklad, že když kantor něco provede na obecné škole, tak ho za trest přeřadí na specku. Dnes už jsme úplně někde jinde, dnes už je speciální pedagog opravdu šlechticem mezi pedagogy. Co se nepovedlo české speciální pedagogice, to je ta cesta zprava doleva a zleva doprava a od mantinelu k mantinelu – segregace – integrace – inkluze – a to vše zpravidla v intencích politických rozhodnutí. Chybí mi koncepce. Jednotná linka, Bílá kniha, která by fakt existovala, která by nebyla jen nějaké doporučení, ale závazek. Aby nerozhodovali úředníci, ale odborníci.“

Jeho současné vědecké bádání žije grantem APIV, zaměřeným na využití uměleckých disciplín v inkluzi. Že věda může být i zábavná potvrzuje třeba i tento projekt. A že to všechny účastníky projektu baví, podotýká i profesor Valenta: „Participant si to docela užívají. Ta výměna zkušeností je pro mě relativně nová, když porovnám ty ostatní projekty. Tady to opravdu „žije“.“

V publikační činnosti profesora Valenty najdete celou řádku významných odborných monografií, ale i množství povídek či pohádek. Když se ho zeptáte, kterou ze svých knih by vyzdvihl, opáčí, zda myslíte odbornou. Sám dodává, že: „Zjistil jsem, že čím víc stárnu, tím více dávám důraz na beletrii. Mám vyzkoušené, že ty věci z beletrie přečetlo víc lidí a více mě to zasáhlo, než zřejmě ty monografie a odborné publikace. Co se týká monografie, tak zcela určitě je to dramaterapie, kterou vydala prestižní Grada a Portál, nebo Psychopedie, která už má za sebou 5. vydání. To jsou takové dvě červené stužky z těch asi 40 knih, které jsem vydal.“ Oblíbeným knižním dítětem však, v rámci odborných publikací, zůstává dramaterapie: „Ta vznikala postupně, od velice útlé knížečky. Tehdy jsem ještě chtěl zachovat formát svého gurua profesora Landyho z New York University. Pak to narůstalo a narůstalo a vznikly další knížky, ze kterých vzniklo tělo té Dramaterapie, která vyšla v Portálu a Gradě.“

Zeptáte-li se na ocenění jeho práce, reaguje obdobně jako v případě významných publikací: „Já jsem dostal od šéfa odboru na ministerstvu nějakou cenu, ale to už si opravdu nepamatuju. Vždycky mě víc zajímaly ty ceny kulturní - za divadlo a za literaturu.“

A čeho si profesor Valenta nejvíce cení v životě obecně a co ho nejvíc štve? „To je na dlouhé povídání. Cením si spousty lidských vlastností, a pokud bychom to vztáhli na kariéru na pedagogické fakultě, tak mě nejvíc štve nezáměr studentů o některé disciplíny. To, že hned mají jasno, že je některý předmět zbytečný.“

Profesor Valenta je významnou osobností speciální pedagogiky, a to nejen na naší univerzitě. Co se mu vybaví, když se řekne Univerzita Palackého v Olomouci a co o ní říká? „Je to skutečná alma mater. Škola, která je hodna tohoto jména.“ A speciální pedagogika? „Je to pro mě spousta lidí z praxe i teorie, kteří mě obohatili. A které jsem obohatil já. A možná to moje motto - Pomalu a vytrvale.“